

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах. Тернопіль : Джура, 2007. 259 с.
2. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 286 с.
3. Глібчук Н. М., Добосевич У. Б. Словник міжчастиномовних омонімів сучасної української мови. Львів : Апріорі, 2016. 638 с.
4. Городенська К. Г. Мінімум, як мінімум не для загальномовного вжитку. *Українська мова*. 2013. № 4. С. 162.
5. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник. Київ : Академія, 2004. 336 с.
6. Данилюк І. Г. Синкретизм у системі частин мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2006. 20 с.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. 2. вид., випр. і доп. Київ : Академія, 2006. 463 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

8. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2023. URL: <http://uacorporus.org>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-348-4-2>

**THE REFLECTION OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR
IN THE LEXICAL LEVEL OF THE UKRAINIAN LANGUAGE****ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Kuleshir M. M. Кулешір М. М.

*Lecturer at the Department of the Germanic
and Romance languages
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

*викладач кафедри германських
і романських мов
Київський національний
лінгвістичний університет.
Київ, Україна*

Мова як матриця суспільної свідомості чутливо реагує на все, що відбувається в дійсності. Тим паче воєнний конфлікт залишає свій відбиток у такій мобільній та барвистій мовній підсистемі як лексична.

Мова як дбайливий поліцейський пильно колекціонує лексику воєнної доби наче речові докази мілітаристських злочинів. Мова стає резервуаром колективної національної пам'яті, активним музеєм, що дбайливо береже цінні артефакти, архівом з відкритим доступом до цінної інформації, бібліотекою для вдумливого користувача. Цей перелік метафоричних означень, що акцентують на важливості вивчення мови, далеко не є вичерпним. Проте суть їх зводиться до того, що мовні явища та елементи відображають складну динаміку суспільних та культурних трансформаційних процесів, як позитивних, так і негативних, як конструктивних, так і деструктивних. Мова – як всеохопне дзеркало, у якому відображається версатильна дійсність.

Так, ще у 2014 році російська сторона завуальовано називала війну «антитерористичною операцією», і від цього словосполучення утворилася абревіатура АТО і вираз «зона АТО», яким позначалися окуповані Росією території сумнозвісних ЛНР і ДНР. У 2022 році агресор використовує вираз «спеціальна операція» або «спецоперація» у значенні війна.

Цікавим є вживання виразу «коктейль молотова». Первісно це сленг, який виник під час фінського опору у 1939 році – тоді радянські танки в'їхали у Фінляндію і фіни оборонялися від них саморобними гранатами [2]. Молотов – це войовничий та промовистий псевдонім тогочасного радянського міністра закордонних справ, чие справжнє прізвище Скрябін можна довідатися хіба що коли спеціально шукати. Радянські вояки використовували для перенесення бомб та гранат, призначених для обстрілів фінів, спеціальні контейнери, які стали називати «хлібниці молотова». «Харчовий» компонент вкупі з притаманним війні чорним гумором та невід'ємним патріотизмом оприявнився в версії 2022 року – «бандерівське смузі».

Про різнорівневу підтримку України у цій війні з боку світової спільноти свідчить те, що світові бренди вже використовують англійськомовну транслітерацію українських топонімів з української мови, а не як раніше з мови агресора. Навіть більше – Twitter виразно зазначає у своїх гештегах #KyivNotKiev, #KharkivNotKharkov. Компанія «Apple» у своєму застосунку-годиннику вказує Kyiv – не Kiev. Правопис, отже, український, не радянсько-російський, слугував джерелом перекладу.

Від лютого 2022 загальноновживаним є написання таких власних іменників як «росія, путін» з малої літери. Власне це – той випадок, коли спрацьовує давня практика, яка застосовувалася і в період радянців – передавати на письмі всі назви та імена з малої літери, якщо потрібно висловити зневагу. На сьогодні мала заголовна літера виражає не тільки зневагу. В цьому правописі прочитується відстоювання українцями своїх кордонів – як матеріальних, так і духовних. Таким способом

здійснюється маніфестація усвідомлення власної потужності, а отже ідентичності.

Ще під час першого наступу на територію українського Донбасу та Луганщини історичною стала оборона Донецького аеропорту імені Сергія Прокоф'єва у 2014–2015 роках. На основі «Правого сектора» було створено Добровольчий корпус, який разом з Шостим армійським корпусом Збройних сил України утворив 93-тю окрему механізовану бригаду. Бійці цих військових підрозділів захищаючи від окупантів аеропорт прославилися своєю незламністю та винахідливістю, за що їх захоплено та шанобливо назвали кіборгами.

Телескопізми стали буденними в час війни, наприклад: рашизм, рашисти, путлер, путлернет. Так, телескопічний новотвір рашизм утворився з вимовленого англійською раша поєданого з фашизм. Семантика цього слова говорить сама за себе – Росія наслідує фашистський тип поведінки та шовіністичну ідеологію. Зомбовані фальшивою пропагандою росіяни, які підтримують свого ватажка – рашисти. Вождь рашистів демонструє світові злочинну реінкарнацію Гітлера, тому він – путлер. А сегмент інтернет простору, в якому поширюється путлерівсько-рашистська пропаганда отримав назву путлернет.

Легендарним став вислів «Рускій военний корабль», який став воєнним мемом та гаслом, що виражає силу опору українців. Вже в перший день очікувано-неочікуваного повномасштабного вторгнення, 24 лютого, рашисти розпочали наступ з півдня – на острів Зміїний, що в Кілійському районі на Одещині. Того дня острів патрулювало тринадцять українських прикордонників. Флагман Чорноморського флоту РФ ракетний крейсер «Москва» двічі звернувся до українських хлопців з пропозицією здатися без бойових дій. З острова рашисти почули відповідь коротку, чітку і однозначну. Фраза спровокувала стихійний флешмоб на національному та міжнародному рівні. Укрпошта 12 квітня 2022 року випустила поштову марку «Рускій военний корабль, іді ...!». А 14 квітня 2022 року грізний крейсер «Москва» пішов на дно Чорного моря. Як логічне серійне продовження було випущено марку «Рускій военний корабль... ВСЬО!» 23 травня 2022 року до Дня морської піхоти та на згадку про ліквідацію ворожого воєнного ракетноносця.

Слово «приліт, прильоти, прилетіти» у воєнний час означає бомбардування, обстріли, які нищать багато всього навіть після того як дбайливі та пильні сили ППО України знешкоджують їх – уламки при падінні теж надзвичайно небезпечні та руйнівні.

Сумнозвісні та зловісні наміри Росії захопити Україну способом бліцкриг – у триденний термін. Іронічна фраза, яка стала одним словом «затридні» означає плани та наміри, які нездійсненні, чия нереалістичність очевидна для оточення, і чия ілюзорність та примарність не

перешкоджає їх плеканню тому, хто забув про здоровий глузд і чия уява не підказує як ця провальна фантазія буде виглядати в очах оточення.

Добре відомий іменник «бавовна» під час повномасштабного вторгнення набув нового значення. Так називають вибухи у Росії або на тимчасово окупованих територіях України. Цей мем швидко поширився та активно використовується засобами масової інформації, зокрема у щоденних випусках новин українського телеканалу «Київ». Так, мем з'явився у квітні 2022 року з перекладу російськомовних новин про вибухи на нафтобазі та у військовій частині у Брянську, що у Росії. В російських ЗМІ за вказівкою російського уряду з 2018 року використовується слово «хлопók» з наголосом на другий склад у значенні вибух, що в українській мові має відповідник «ляск». Така підміна реального поняття евфемізмом є штучним словотворенням у РФ, що відоме як «новомова в Росії», російською «новозяз», яка почала запроваджуватися у 2010-х роках. Джерелом, звідки походить термін «новомова» є відомий роман-антиутопія «1984» Джорджа Орвелла, де він оригінально виглядає як «newspeak». Російський омограф «хлопók» з наголосом на перший склад українською має відповідник «бавовна». Комп'ютерний онлайн-перекладач переклав російське «хлопók» українською не як «ляск», а як «бавовна», що є відповідником омографа «хлопók». Так внаслідок плутанини російських омографів «бавовна» означає вибух. Цікаво, що в німецькій мові є вираз «Kattun kriegен», який у словниках має ярлик «воєнний жаргон» і перекладається як «зазнати важкого інтенсивного артилерійського обстрілу». Сам іменник «Kattun» має відповідник «ситець, бязь, тобто тканина, виготовлена з бавовни». Інший вираз «Kattun geben» означає «дати доброго прочухана, вспати добряче». Вираз Kattun kriegен зустрічається в антивоєнному романі німецького письменника Е. М. Ремарка «Im Westen nichts Neues», українською «На Західному фронті без змін». Один з перекладів книги створила у 1929 році Жозефіна Бургардт – сестра українського поета, перекладача, літературного критика Юрія Клена, чие справжнє ім'я Освальд-Еккард Бургардт і хто був у складі грона п'ятірного київських неокласиків разом з Миколою Зеровим, Максимом Рильським, Павлом Филиповичем, Михайлом Драй-Хмарою. У цьому перекладі цей вираз передано як «буде бавовна». Можна також зазначити, що бавовна легкозаймиста. А також, що її використання у мирних обставинах контрастує з семантикою поняття в час війни.

Першу лінію розмежування на фронті, передову фронту на воєнному жаргоні називають «на нулі», «на передку». Молодий сучасний український письменник Артем Чех у своїй книзі есеїв «Точка нуль» відобразив свій щоденний досвід бійця АТО у 2015-2016 роках. У психологічних термінах «точка нуль» означає стан обнуління, тобто стан «цієї миті», тут-і-тепер, я є тут-і-зараз. В цьому стані немає думок,

бажань, почуттів, немає вчора чи завтра, немає ні перспективи, ні ретроспективи. Є я, тут, тепер, в цю мить. В контексті війни семантика виразу «точка нуль» перетинається зі значенням виразу «на нулі». На передовій час і буття сприймається по іншому. Це інше сприйняття дійсності відоме бійцям, частково волонтерам.

Отже, воєнна дійсність проникає в українську мову на лексичному рівні, збагачує її словами та фразами, за якими прочитується історичний та соціокультурний контекст. Медійний простір сприяє популяризації висловів, які стають мемами і допомагають українцям пережити тривожний воєнний час [1]. Іронічність вербальних засобів, подекуди їхня обценність створюють інформаційно-медійне поле з семантикою перемоги, відстоювання власної ідентичності, подолання колоніальних обмежень.

Література:

1. Бровко Л. Меметика у війні: як мему стають зброєю. *PRESSA*. 2022, 01 листопада. [online] URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/memetika-u-vijni-yak-memi-stayut-zbro%D1%94yu/>
2. Ogilvie S. How war shapes language. *Prospect*. 2022, 7 April. [online] URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/columns/how-war-shapes-language>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-348-4-3>

WAYS OF APPEARING AND ENLARGING THE ONLINE LEARNING TERMS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

ШЛЯХИ ВИНИКНЕННЯ І ПОПОВНЕННЯ ТЕРМІНІВ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Muntian O. O. **Мунтян О. О.**

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of
Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies
and Design,
Kyiv, Ukraine*

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет
технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

З розвитком технологій людське життя стає динамічнішим. З часом інформація перестає бути сталою системою і людям вже не потрібно запам'ятовувати певні знання. Інформація змінюється дуже швидко, змушуючи тих, хто користується нею, уміти корелювати нею, обирати